

ธรรมจากใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคาคด อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

บอกเลยว่าเรานี้จิตเป็นอย่างไร ถ้าตรงทางไหน มันตรงปั๊บมันจะภาวนาไปเลย อย่างอาจารย์เราบอก ถ้าภาวนาแล้วตรง มันจะโล่ง มันจะสว่าง มันจะแบบว่าคล่องตัว นั่นนะมันไปได้ง่าย นั่นการภาวนา นั่นนะคือจิตนิสัยของตัว ดูอย่างเขาว่า เขาชอบในถ้ำ เห็นไหม มันจิตนิสัยไป

พวกเราศึกษาศาสนานี้เราศึกษาจากตำรา เราศึกษาศาสนาจากตัวหนังสือ ถ้าพูดจริงๆ ว่าเราศึกษาศาสนาจากกระดาษ กระดาษไม่มีชีวิต มันสื่อออกมามันไม่เข้าถึงใจ เราศึกษามา ทุกคนมีกิเลสโดยพื้นฐาน การดีความ ทุกคนต้องดีความเข้าความเห็นของตัว ถ้ามีความเห็นของตัวก็จะดีความเข้าความเห็นของตัว พอความเห็นของตัวนี้ ถึงว่าเราไม่เห็นธรรมตามความเป็นจริง ถ้าเราเห็นธรรมตามความเป็นจริง “ผู้ใดเห็นธรรมสมควรแก่ธรรม ต้องรู้ธรรม”

แต่พวกเราศึกษาในตำรา เราศึกษามา ทำสมควรแก่ธรรม สมควรแก่การดีความ การดีความนี้เป็นสุตมยปัญญา เห็นไหม ปัญญามันมีสุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา สุตมยปัญญานี้มันเข้าใจลึกซึ้งมาก เราดีใจกันมาก เวลาศึกษาตำรา นั่นนะสุตมยปัญญา สุตมยปัญญานี้เข้าไม่ถึงหัวใจ

คุณ อังค์สมเด็จพะสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการแต่ละทีนี้ เทวดาสำเร็จ เป็นมรรคผลเลยนะ เพราะอะไร เพราะศึกษาใจถึงใจ การศึกษาธรรมะจากใจดวงหนึ่งให้กับใจดวงหนึ่ง เราเป็นการหุบมือเปิบมากๆ เลย ถึงว่า อานาจาสนาเกิดมาพบครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ชี้แนวทางไป

แล้วเราศึกษาเนี่ย ใจดวงหนึ่งให้กับใจดวงหนึ่ง เห็นไหม ออกมาจากหัวใจ หัวใจดวงนั้นได้ผิพลาตมาตลอด

หลวงปู่มั่นไม่มีครูบาอาจารย์มานะ ศึกษาตลอด ศึกษามา แล้วเจ้าคุณอุบาลีฯ นี่เป็นปราชญ์เมืองไทยขนาดไหน เป็นปราชญ์เมืองไทยที่ว่าศึกษามา เพราะว่าท่านจบ ๓ ประโยค เจ้าคุณอุบาลีฯ นี่ ๓ ประโยค แล้วยังศึกษามาด้วยประสบการณ์ตรงของท่าน แล้วก่อนหน้านี้ นี่อาจารย์เล่าให้ฟังว่า ไปคุยกันไง ไปคุยกันอยู่ที่วัดเจดีย์หลวง พยายามจะให้เจ้าคุณอุบาลีฯ หันกลับมาวิปัสสนา ถือว่าศึกษาธรรมะจากใจ อย่าศึกษาธรรมะจากกระดาษ

ศึกษาธรรมะจากกระดาษนั้นเป็นพื้นฐาน เป็นพื้นฐานของเรา เป็นข้อมูลเดิม ข้อมูลอันนี้เป็นข้อมูล ไม่ใช่ว่าอย่างนั้นนะ พระไตรปิฎกนี้ต้องกราบต้องไหว้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต้องเคารพนะ เราเคารพพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แต่จะเข้าถึงพระธรรม เข้าถึงธรรมจริง ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เห็นไหม สมควรแก่ธรรมด้วยหลักการอะไร ด้วยอำนาจวาสนาของใคร? ด้วยอำนาจวาสนาของที่ว่า การศึกษามาจากกระดาษ มันก็เป็นพระไตรปิฎก เป็นการจารึกจดจารมา นี่แน่นอนของจริง ต้องเคารพบูชา แต่ของนั้นเป็นของจริง ศึกษาจริงมา

เหมือนกับเงินในธนาคาร เงินในธนาคารนี่เงินจริงหรือเงินปลอม ธนาคารทั้งธนาคารเลยเป็นแสนๆ ล้านในธนาคารเลย แต่เป็นเงินของธนาคารเขา เห็นไหม เราไปศึกษาว่า แจ้งยอดบัญชีสิ้นปีนี้ยอดบัญชีในธนาคารมีเท่าไรๆ นั่นนะศึกษาตามตำรา ศึกษาตามจำนวนกระดาษ ตามตัวเลขที่จดไว้ในกระดาษของเขา คือการยืมมาไง การยืมมา การรับรู้ นี่การยืมมา การรับรู้ นั่นเป็นสุดมยปัญญา

จินตมยปัญญาคือการใคร่ครวญ การวิเคราะห์ห้วงจย การใคร่ครวญไป แบบนักวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ห้วงจยไป มันจะได้สิ่งที่เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นหลักทฤษฎีออกมาเป็นประโยชน์กับโลก นั่นเขายังมีประโยชน์กว่า เพราะเขาจินตนาการลึกกว่าการเข้าไปถือปี่ออกมาจากกระดาษนั้น แล้วคิดเป็นจินตมยปัญญาวนไปวนมาจนเกิดภาวนามยปัญญา เห็นไหม ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นได้อย่างไร นี่มันไม่รู้จริง เราไม่มีความรู้เรื่องอย่างนี้เลย มันก็ต้องขัดข้องไปตลอด

แต่เวลาไปศึกษาธรรมจากใจ ใจจากใจไง ศึกษาธรรมเพราะใจเป็นสิ่งที่มีชีวิต ใจมีชีวิต ใจคิดค้น ใจอยู่ในการปกครองของอวิชชา นั่นนะ ความเห็นของตัวมันจะน้อมมา อุปาทานนะ อุปาทานส่วนลึกของใจ เราว่าไม่มี ก็จริงอยู่ มันลึกละเอียดเป็นชั้นๆ เข้าไป มรรค ๔ ผล ๔ นะ

กิเลสมันละเอียดเข้าไป หยิบเป็นชิ้นๆ เข้าไป มันละเอียดเข้าไปๆ จนเข้าไปถึงที่ว่า อย่างอาจารย์พูด เห็นไหม อาจารย์บอกว่า ในตำราบอกว่าวิชานี้เปรียบเหมือนยักษะเหมือนมาร วิชานี้เป็นสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวมาก แต่ทำไมเวลาคนเข้าไปพบวิชา ทำไมต้องไปสยบยอมอยู่กับวิชา เพราะอะไร เพราะมันไม่เคยเห็นไง มันละเอียดอ่อน มันเป็นความเห็นที่สูงสุดจน รักที่สุดในหัวใจของตัว

แต่ในตำราก็สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า สิ่งนี้เป็นเจ้าวัฏจักร เป็นพญามาร เป็นสิ่งที่ว่าต้องทำให้เราทุกข์ยากไปตลอด ทุกข์ยากไป เพราะความเห็นมันจะคลาดเคลื่อน คลาดเคลื่อนตรงนี้ไง ถึงพยายามศึกษา

ใจใจ ใจถึงใจ ศึกษาธรรม ใจจากใจดวงหนึ่ง ใจของครูบาอาจารย์ถึงใจของพวกเรา แล้วศึกษาเข้าไปมันจะเป็นอย่างนี้ เห็นไหม เราฟังไปบ่อยๆ ดูอย่างวุฒิภาวะของเราสิ เมื่อก่อนเราพูดไปนี่จะไม่เข้าใจเลย แล้วอย่างเวลาเราเทศน์ขึ้นมา “เอ๊ะ! พูดอะไร ไม่รู้เรื่อง” เพราะมันไม่มีในตำรา ไม่มีในตำรานะ แต่พอฟังไปๆ นี่สามารถพูดเอาจนแบบพระยังต้องยอมรับ เห็นไหม พระยังต้องยอมรับเพราะอะไร เพราะวุฒิภาวะของเรามันเจริญขึ้นมาๆ นี่ศึกษาจากใจ ใจมีประสบการณ์ตรงของใจ

ถ้าพูดถึงตำรา เหมือนกับนักกฎหมาย นักกฎหมายนี้ตั้งกฎหมายข้อหนึ่ง แล้วอยู่ที่การตีความกฎหมายนั้น แล้วมีนะ คูสิ อย่างตอนนี้ที่การปกครองมีปัญหาหลายเลย ต้องให้ตีความ ต้องรัฐธรรมนูญตีความ ศาลรัฐธรรมนูญตีความ ตีความไป เพราะกฎหมายนี้มันแล้วแต่คนตีความเหมือนกัน หัวใจมีกิเลสตีความธรรมะ พอการตีความธรรมะ มันจะตีไม่เหมือนกัน พอตีไม่เหมือนกันก็ไปตามนั้นไป

แต่ถ้าพูดถึงเราเคารพนะ เราก็ยึดหลักนั้นไปก่อน แต่มันก็ไม่เห็นตามความเป็นจริง “น่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนี้” ในหัวใจต้องมีอยู่ นี่ถึงต้องทำความเข้าใจเข้ามา หลักการถึงว่า สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน เห็นไหม การวิปัสสนาเหมือนกัน การขุดคุ้ยหาจำเลย กับการวิปัสสนา

ทีนี้ถ้าเราไปใช้ปัญญาไปเลย มันปัญญาอบรมสมาธิ เราเข้าใจว่าเป็นวิปัสสนา แต่ความจริงมันเป็นการใคร่ครวญให้ใจสงบเข้ามาที่ว่านี่ ให้แบบเวลาศึกษาธรรมแล้วสมควรแก่

ธรรม เข้าใจความกระจ่างแจ้ง อันนั้นมันปล่อยวางชั่วคราว อันนั้นเป็นสมณะโดยธรรมชาติ แต่เวลาเราคิดไป เราไม่รู้ว่าเป็นสมณะ ว่าอันนี้เป็นวิปัสสนา เพราะมันใช้ปัญญาอบรมสมาธิ

แต่ถ้าหมดสมณะเข้าไปนะ นี่สมณะเข้าไปเพื่อจะตรงนี้ เพื่อจะไม่ให้สติความคลาดเคลื่อนใจ จากเดิมเรารู้สึกความด้วยคามมีอุปาทาน มีความเห็นของตัวเอง แต่พอสมณะมันเกิดขึ้น มันเป็นกลางอยู่ ความเป็นกลางคืออะไร จิตนี้มันสงบอยู่ชั่วคราว พอชั่วคราวนี้มันเป็นกลางโดยชั่วคราว นี่วิปัสสนา โดยชั่วคราว เพราะอะไร เพราะการวิปัสสนาไปมันต้องวิปัสสนาไปบ่อยๆ วิปัสสนาหลายครั้ง หลายหนเข้า ในมุตโตทัยบอก หมั่นคราด หมั่นไถ จนดินนั้นควรแก่การงาน จนดินนี้ควรแก่การ ปัก การหว่าน การไถ

ใจนี้ก็เหมือนกัน เราจะศึกษาด้วยความสกปรกนะ สกปรกคืออะไร ใจเรามีความสกปรกอยู่ที่นี่ เราอ่านไป ก็ถึงว่าศึกษาจากกระดาศ ถ้าศึกษาจากกระดาศแล้วมันก็เป็นความเห็นกระดาศ มันเป็นความเห็นวิชาการ วิชาการของโลก ไม่มีศาสนาเลยนะ แต่เดิมไม่มีศาสนาเลย ๑. พระปัจเจกพุทธ เข้าก็มาเกิดได้ ๒. คนทำคุณงามความดี ศีลธรรม ผู้ที่เกิดมามีหัวใจสูงหัวใจต่ำต่างกัน เกิดมาดีนี่ ใจเขามีศีลธรรมอยู่ ไม่มีศาสนาเขาก็ทำความดีได้ ทำความดีก็เป็นความดีโดยธรรมชาติ เป็นอัตโนมัตติ คือดีชั่ว ชั่วคือชั่ว ดีคือดี ใจผู้ทำนั้นถึงเป็นสมบัติไป ที่นั่นอันนั้นเป็นศีลธรรมจริยธรรม

แต่ถ้าไม่มีองค์ศาสนาของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ตรัสรู้ มรรคไม่เกิด เพราะมรรคตัวนี้เป็นตัวทำลาย มรรคตัวนี้เป็นคำริชอบ เห็นชอบ งานชอบ เพียรชอบนี้ เข้ามาทำลายอวิชชาเท่านั้น นี่ธรรมตัวนี้ ไม่มีเหตุไม่มีผล “สุภททะ เธออย่าถามให้มากความไปเลย ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีเหตุ ศาสนาจะมีผลไม่ได้ ไม่มีรอยเท้าในอากาศ รอยเท้าต้องปักบนพื้นดิน” เห็นไหม ถ้าไม่มีเหตุ เอาผลมาจากไหน รอยเท้าปักบนพื้นดินที่ไหน

ภวาสวะ ภพของใจใจ ใจนี้เป็นภพ แล้วความคิดนี้ออกไปจากภพของเรา แล้วก็หมุนเวียนออกไป ออกจากความคิดของเรา แล้วใครเป็นคนไปศึกษาในตำรา? ก็ใจดวงนี้ไปศึกษาตำรา ใจดวงนี้ผ่านตา ผ่านหู หูได้ยินนี้ผ่านหู จิตใจมันอยู่ที่ภวาสวะ คือภพของใจ แผ่นดินนะ แผ่นที่หนักที่สุดคือหัวใจของเรา แล้วทำความสงบเข้าไปจนแผ่นดินนั้นสะอาด แผ่นดินนั้นพร้อม มันไม่สะอาดโดยธรรมชาติ แต่มันสะอาดด้วยการกดไว้ง ด้วธรรม ด้วการกดของสมาธิธรรม

สมถกรรมฐานสามารถทำให้กิเลสสยบตัวลง ความสยบตัวลงตัวนี้สำคัญมาก สำคัญที่ว่า มันเป็นอิสระชั่วคราว ความคิดในอุปาทานมันจะน้อยลงไป แล้วยังต้องหมั่นคราดหมั่นไถบ่อยๆ

เพราะความทำบ่อยๆ มันจะเห็นผลบ่อยๆ ความเห็น เห็นใหม่ ใจเห็น ไม่ใช่ตาเห็น ใจภายในเห็น ความจริง ใจภายในต้องซึ่งใจตัวนั้น พอใจในเห็น ใจสลด ก็เลสอยู่ที่ใจ ก็เลสไม่ได้อยู่ที่กาย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ อดอาหารอยู่ ๔๕ วัน คิดว่ากิเลสอยู่ที่กาย พยายามจะละกัน เห็นใหม่ เพราะความจริงยังไม่เห็นกายกับใจแยกโดยธรรมชาติ ก็คิดว่าทำ ตบะธรรมนี้ คือว่าจะพยายามแผดเผามัน แผดเผาร่างกายนี้ มันจะเห็นธรรม

แต่เวลาผ่านไปแล้ว เห็นใหม่ ถึงบอกว่าพระไม่ให้อดอาหาร แต่ถ้าใคร...นี้อยู่ในอรรถกถา มี “ถ้าภิกษุผู้ใดอยากใช้กลอุบายนี้ ตถาคตอนุญาต” อนุญาตเห็นใหม่ แต่เวลาห้ามนี้ห้ามโดย กฎหมายอยู่ในรัฐธรรมนูญ ห้ามโดยส่วนใหญ่ เพราะห้ามแล้วคนเราส่วนใหญ่จะไม่ว่า การอดอาหารนี้เป็นความดีความชอบ เป็นการชำระกิเลส

มันส่วนปลีกย่อย ปลีกย่อยที่ว่า คนกินมาก คนนอนมาก คูสิ เรากินมาก เราใช้มาก เราต้อง ไปลดความอ้วน เห็นใหม่ ต้องไปเสียเงินเสียทองนะ เพื่ออะไร? เพื่อให้มันเข้าพอดี อันนี้ก็ เหมือนกัน กินมาก นอนมาก ทำให้กิเลสมันพองตัว มันสบายตัว มันคล่องตัวมัน เราอดอาหารเพื่อ ดัดแข็งดัดขาของกิเลสตัวนี้ เห็นใหม่ มันก็อ่อนตัวลง แล้วปัญญาที่จะวิปัสสนาไปอย่างท้องคัมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำนั้นอีกเรื่องหนึ่ง

“ถ้าเป็นกลอุบายด้วยเพื่อการมาเป็นวิปัสสนา ตถาคตอนุญาต” บอกไว้ชัดๆ ในบาลีมี บอกไว้ชัดเจนว่าอนุญาต อนุญาตเฉพาะผู้ที่ประพฤติดุปฏิบัติ แต่ไม่อนุญาตผู้ที่อวดตัว ผู้ที่อวดเก่ง ผู้ที่ว่าฉันอดอาหาร ฉันเป็นคนดี ปรับอบัติทุกกฎ ทุกกิริยาเคลื่อนไหว การอวดอุตริ เห็นใหม่ นี่ไม่ใช่ อวดอุตริ แม้แต่อดอาหารแล้วมาอวดว่าฉันอดอาหาร ฉันเก่งนี่ ปรับอบัติทุกกฎนะ แม้แต่ทุก คำพูดที่พูดออกไป เห็นใหม่ ไม่อนุญาตสำหรับการมาโอ้อวดกัน แต่อนุญาตสำหรับผู้ที่อยู่ในป่า ในเขา ที่ไม่มีใครรู้เห็น แล้วอดเพื่อตนเอง อดเพื่อเป็นวิธีการ เป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะชำระกิเลส นี่ เห็นใหม่ ศึกษาศาสนาจากใจ มันต้องเข้าไปชำระกิเลสในใจ

ถ้าเราศึกษาศาสนาจากตำรา มันก็ขอบของระบบไป มันอยู่ในระบบนั้น แต่ถ้าเรานอก ระบบนี้ มันมีนอกระบบเพราะอะไร เพราะธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ไปไม่ในกำมือ” กรอบนี้ แค่นี้ แต่เป็นหลัก เหมือนกับรัฐธรรมนูญ แต่รัฐธรรมนูญนี้การทำงาน อาจจะแยกไปทางไหนบ้าง แต่ไม่ผิดนะ เจตนานี้การทำไม่ผิด หมายถึงไม่ผิดรัฐธรรมนูญ แต่ออกนอกกรอบได้ ออกนอกกรอบเพื่องานอันนั้น เห็นใหม่ ศาสนาปฏิบัติ ศึกษาจากใจ เข้าถึงใจ เอวัง